

FRÁSÖGN

af fundi þingmannanefndar um norðurslóðamál á Egilsstöðum, 16.–17. október 2023.

Fundur þingmannanefndar um norðurslóðamál (SCPAR) var haldinn á Egilsstöðum 16.–17. október 2023. Af hálfu Alþingis sóttu fundinn Líneik Anna Sævarsdóttir, formaður, auk Örnú Gerðar Bang, ritara Íslandsdeildar, og Hildar Edwald, alþjóðaritara. Helstu mál á dagskrá voru umræður um starf þingmannanefndar um norðurskautsmál og hvernig hægt væri að halda starfinu áfram án þátttöku Rússa vegna stríðsins í Úkraínu. Morten Høglund, sendiherra norðurslóða og formaður formennsku Noregs í Norðurskautsráðinu, kynnti formennskuáætlun Noregs og helstu verkefni. Þá fór fram kynning á störfum og málefnum vinnuhópa Norðurskautsráðsins, CAFF og PAME, sem hafa aðsetur á Akureyri. Einnig var farið yfir starfið fram undan, ráðstefnu þingmannanefndarinnar sem halda á í Kiruna Svíþjóð í mars 2024 og áhersluatriði þar.

Fyrsta mál á dagskrá var kynning formanns nefndarinnar, Aaju Chemnitz Larsen, á störfum SCPAR. Hún sagði meginhlutverkið vera að undirbúa sameiginlegar tillögur í aðdraganda næstu CPAR-ráðstefnu sem haldin verður í Kiruna í mars 2024 sem yrðu sendar til ríkisstjórna aðildarríkjanna í kjölfarið. Þá greindi hún frá því að hún hefði skrifað undir samstarfsyfirlýsingu við ICC (*Inuit Circumpolar Council*) fyrir hönd SCPAR. Jafnframt sagði hún frá starfi vinnuhóps sem skoðar möguleika á fjármögnun á skrifstofu þingmannanefndarinnar. Hópin skipa þrjú þingmenn, frá Svíþjóð, Noregi og Grænlandi, og er vinna hans hafin. Jafnframt hefur Larsen fengið styrk frá danska þinginu að upphæð 20.000 evrur til að sækja fundi og viðburði fyrir hönd þingmannanefndarinnar á meðan hún gegnir formennsku. Þá bauðst Kanada til að útvega nefndinni vinnuframlag starfsnema ef á þyrfti að halda. Að lokum lýsti Larsen því yfir að hún hefði áhuga á að gegna formennsku í þingmannanefndinni annað kjörtímabil (2024–2026) og það sama ætti við um varaformann nefndarinnar, öldungadeildarþingmanninn Lisu Murkowski. Nefndarmenn fögnuðu þeirri yfirlýsingu.

Næst á dagskrá var kynning Kára Fannars Lárussonar, verkefnastjóra hjá CAFF, vinnuhópi Norðurskautsráðsins um vernd lífríkis á norðurslóðum og líffræðilegan fjölbreytileika. Hann lagði áherslu á að til að hægt væri að varðveita umhverfið á árangursríkan hátt og stuðla að efnahagslegri þróun væri þörf á ítarlegum grunngögnum, þ.m.t. um stöðu og þróun líffræðilegrar fjölbreytni á norðurslóðum, búsvæði og heilbrigði vistkerfa. CAFF væri að þróa ramma og nauðsynleg tól svo að hægt væri að meta stöðuna til lengri tíma og greiningar yrðu áreiðanlegri. Þá kynnti Hjalti Hreinsson, verkefnisstjóri hjá PAME, vinnuhópi Norðurskautsráðsins um verndun hafsvæða, helstu verkefni og áherslur. Hann greindi m.a. frá því að nú gæti vinnuhópurinn loks birt skýrslur um skipaflutninga sem hefðu aukist um 30% á síðust árum en skipin eru ekki aðeins fleiri heldur sigla þau lengra vegna minni hafíss á norðurslóðum.

Þá var rætt um stöðu mála hjá Norðurskautsráðinu í ljósi breyttra aðstæðna eftir ólögmeta innrás Rússa í Úkraínu í febrúar 2022 og um formennskuáætlun Noregs í ráðinu 2023–2025. Í ágúst síðastliðnum náðu aðildarríkin samkomulagi um fyrirkomulag til að hefja aftur störf á vettvangi vinnuhópa ráðsins sem legið hefur niðri vegna stríðsins. Nýju viðmiðunarreglurnar byggja á skriflegum samskiptum og gera vinnuhópunum kleift að halda áfram að eflast og vinna verkefni sín. Í því felst m.a. að taka ákvarðanir um framhaldið, svo sem að leggja til ný verkefni um aðkallandi mál á norðurslóðum. Þá geta þeir einnig haldið áfram samstarfi við áheyrnarfulltrúa og utanaðkomandi sérfræðinga en framlag þeirra til verkefnavinnu ráðsins er mikilvægt.

Morten Høglund svaraði spurningum nefndarmanna og ræddi um formennskuáætlun Noregs í Norðurskautsráðinu. Hann sagði áherslu lagða á fjögur atriði, í fyrsta lagi hafið, í öðru

lagi loftslags- og umhverfismál, í þriðja lagi sjálfbæra efnahagsþróun og í fjórða lagi fólkið í norðri. Að auki myndu Norðmenn leggja sérstaka áherslu á ungmenni á norðurslóðum og frumbyggja. Þá sagði hann að vegna stríðsins í Úkraínu og þeirrar erfiðu stöðu sem það skapaði væri ekki hægt að halda formlega fundi í vinnuhópunum með öllum aðildarríkjunum. Samkomulag væri um að nota skriflegar verklagsreglur við ákvarðanatöku sem næðu til allra aðildarríkjanna. Norðurskautsráðið væri stofnun sem byggði á samstöðu og öll ríki hefðu jafnan rétt.

Líneik Anna Sævarsdóttir spurði Høglund út í starf vinnuhópanna og hvort hann teldi raunhæft að byrja á nýjum verkefnum á næstu mánuðum við þessar aðstæður. Hann sagði krefjandi að taka ákvarðanir um ný verkefni með skriflegum samskiptum og verið væri að skoða óformlegar leiðir til að komast að niðurstöðu um verkefnaval. Það væri of snemmt að svara því hvort þessi aðferð yrði farsæl og mikilvægt að gagnrýnin endurskoðun ætti sér stað á öllum verkefnum.

Þá var rætt um skipulag næstu ráðstefnu þingmannanefndarinnar sem haldin verður í Kiruna 20.–23. mars 2023. Lögð verður áhersla á þrjú þemu. Í fyrsta lagi öryggi og viðbúnað á norðurslóðum. Þar verður sjónum m.a. beint að því hvernig við tryggjum að norðurslóðir verði áfram lágspennusvæði þrátt fyrir aukna hernaðaruppbyggingu og spennu á svæðinu. Í öðru lagi verður fjallað um rannsóknir og fræðslu með áherslu á loftslagsmál og meðhöndlun úrgangs. Í þriðja lagi verður rætt um atvinnulífið og hvernig hægt sé að nýta möguleika fyrirtækja á sem arðbærastan hátt. Aaja Chemnitz Larsen benti á að ályktun ráðstefnunnar gæti einnig falið í sér aðra þætti en fyrrnefnd þemu og nefndarmenn ættu að vera opnir fyrir því. Jafnframt ítrekaði hún mikilvægi þess að ályktunin yrði stutt og hnitmiðuð.

Að lokum var rætt um málefni norðurslóða innan einstakra aðildarríkja. Líneik Anna Sævarsdóttir sagði frá árlegri ráðstefnu, Hringborði norðurslóða, sem fer fram í Reykjavík 19.–21. október sem hluti fundarmanna mun sækja. Ráðstefnan er stærsti alþjóðlegi vettvangurinn fyrir umræðu um málefni norðurslóða og hefur verið haldin árlega í Hörpu frá árinu 2013. Þar koma saman þjóðarleiðtogar, stjórnendur vísindastofnana og fyrirtækja, sérfræðingar í umhverfismálum, fulltrúar frumbyggja og frumkvöðlar víðs vegar að úr heiminum. Á þinginu verða yfir 200 málstofur með um 700 ræðumönnum, þar á meðal utanríkisráðherrum, umhverfisráðherrum og forystumönnum vísindastofnana, umhverfissamtaka, fyrirtækja og frumbyggjasamfélaga.

Lars Haltbakken frá Noregi sagði frá tillögu þingsins til ríkisstjórnar um námugróft í sjó og að hún yrði tekin til afgreiðslu á haustmánuðum. Skiptar skoðanir væru á því hvort samþykkja ætti tillöguna þar sem umhverfisáhrifin væru augljós. Sænska þingkonan Alexandra Anstrell sagði áhersluna í Svíþjóð vera á umræðu um aðildarumsókn landsins að NATO og að vonir stæðu til að full aðild yrði í höfn í október nk. en það væri undir Erdogan, forseta Tyrklands, komið. Þá sagði hún að bæði þingforseti Svíþjóðar og utanríkisráðherra myndu taka þátt í ráðstefnu nefndarinnar í Kiruna á næsta ári. Enn fremur sagði kanadíska þingkonan Yvonne Jones frá áætlun um hreina orku fyrir samfélög á landsbyggðinni í Kanada. Mörg samfélög notuðust enn við dísilólíu og markmiðið væri að því yrði hætt. Einnig greindi hún frá undirritun sammings milli Nunavuk og Íslands um ný orkuverkefni varðandi hreina orku. Að lokum fór Aaju Chemnitz Larsen yfir stöðuna á Grænlandi og sagði mikla óánægju með það að enn væri ekki búið að samþykkja norðurslóðastefnu auk þess sem Grænendingar vildu fá að skipa sérstakan sendiherra Norðurslóða.

Peder Pedersen, framkvæmdastjóri nefndarinnar, sem gegnt hefur embættinu frá árinu 2020, hyggst láta af störfum á ráðstefnunni í Svíþjóð í mars 2024, en hann mun halda áfram sem ritari landsdeildar Danmerkur/Grænlands. Formaður nefndarinnar tilkynnti að nýr framkvæmdastjóri nefndarinnar yrði Arna Gerður Bang, sérfræðingur á alþjóðadeild Alþingis og ritari Íslandsdeildar og myndi hún taka við starfinu í Kiruna. Jafnframt hefur Kanada boðist til að leggja sitt af mörkum við starfsemi nefndarinnar og mun formaður skoða með hvaða hætti

Það nýtist nefndinni best. Næsti fundur nefndarinnar verður haldinn 20. mars 2024 í tengslum við ráðstefnu nefndarinnar 20. – 22. mars í Kiruna.

Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar þingmannanefndar um norðurskautsmál og á vefsvæðinu arcticparl.org.